

ἐπιδείξεως καὶ πολλᾶκις ἢ δειλία, — διότι ἤξευρο-
μεν τὸν τρόπον καὶ τὰ ποτελέσματα τῶν περισσο-
τέρων μονομαχιῶν, — κάμνει τοὺς λέοντας τῶν
Ἀθηῶν νὰ ποστέλλωσι πολὺ συχνὰ τοὺς μάρτυράς
των. Ἀλλὰ πόσον ἄραγε μεταξὺ τῶν συναντωμέ-
νων ἢ μὴ συναντωμένων τῇ ἐπαμβάσει τῶν μαρτύ-
ρων ἢ τῆς ἀσυνομίας, ἐπὶ τοῦ πῶλου τῆς τιμῆς,
ἔχουσι συναίσθησιν τοῦ σοβαροῦ τῶν κινήματός καὶ
δὲν τὸ κάμνουσιν ἢ δὲν θὰ τοῦ ἔκαμνον μ' ὄλην τὴν
ἐλαφρότητα τῶν ἀφρόνων, οἱ ὅποιοι διὰ τὸ παραμι-
κρὸν πηγαίνουν νὰ ἐκτεθῶσιν εἰς μίαν σφαίραν ἢ εἰς
τὸν κίνδυνον νὰ γίνωσι φονεῖς; Τὸ ἀδικὸν καὶ τὸ
περιττὸν τῶν τοιούτων κινδύνων ἔχουσι κατανοήσει
πρῶτοι οἱ μάρτυρες, οἱ ὅποιοι ἐσάκις φοβοῦνται μῆ-
ποτε οἱ ἀντίπαλοι, ἐξ ἑλλείψεως γενναιοφροσύνης, δὲν
पुरοβολήσωσιν εἰς τὸν ἄερα, φροντίζουσι νὰ γίνουσι τὰ
πιστόλια κενὰ ἢ ὀπωσθήποτε νὰ τα γεμίζουσι ἀκιν-
δύως. Διὰ τοῦτο μάλιστα ἡ τελευταία σοβαρὰ μο-
νομαχία, ἡ ὁποία παρ' ὀλίγον νὰ στοιχίσῃ τὸν θάνα-
τον τοῦ Ἑλληνοσ ὑπιδάχτου, κατέπληξε τόσῃ κοι-
νωσίαν, ἡ ὁποία νὰ γελά μόνον εἶχε συνηθίσει ἕως
τώρα μὲ τὰς μονομαχίας τῶν κομψευομένων τῆς.

Παρατηρήθη ὅτι ἡ πρὸς μονομαχίαν τάσις κατέρ-
χεται βαθμηδὸν ἐκ τῶν ἀνωτέρων τάξεων πρὸς τὰς
κατωτέρας. Ὅχι ὀλίγοι καὶ ἐκ τῶν ἀνθρώπων τοῦ
λαοῦ ἔλυσαν τὰς διαφοράς των διὰ μονομαχίας.
Ἀλλὰ — πρέπει νὰ εἴμεθα δίκαιοι, — ὅσοι δυσάρε-
στον εἶνε τὸ φαινόμενον τοῦ ἔχοντος ἀξιώσεις ἀνεπτυ-
γμένου, καταφεύγοντος δ' εἰς ἔθιμον εἰς τὸ ὅποιον,
ἂν δὲν ἐξασχέσῃ πανουργίαν, θὰ ἐπιδείξῃ ἐσκεμμένως
σκληρότητα, τόσῃ παρήγορον ἐν μιᾷ κοινωνίᾳ τὸ
θέαμα τοῦ ἀπολιτίστου παλληκάρου, ὁ ὅποιος, ἀντὶ
νὰ κατασφάξῃ αἰμοδιψῆς ἢ νὰ παραφυλάξῃ δόλιος
τὸν ἐχθρὸν του, τὸν προσκαλεῖ εἰς ἴσον καὶ σχετικῶς
τίμιον ἀγῶνα. Οὗτος ἀπὸ τῆς πρώτης ἐποχῆς φθάνει
προδεδεῦον εἰς τὴν δευτέραν. Ἐν ᾧ ὁ ἄλλος, ὁ εὐ-
γενῆς μονομάχος, μένει στάσιμος, ἀγνοῶν παρ' ἐλ-
πίδα ὅτι ἔφθασε καὶ τρίτη, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ μο-
νομαχία δὲν θὰ εἶνε κοινωνικὸν ἔθιμον πλέον.

*

Ἄλλ' ἂν καταργηθῇ τῷ ὄντι τελείως, τί ὑπάρχει
ἱκανὸν νὰ τὴν ἀντικαταστήσῃ; Διότι ἐν πάσῃ κοι-
νωσίᾳ καὶ ἐν πάσῃ ἐποχῇ ὑφίσταται ἡ ἀνάγκη τῆς
ἱκανοποίησεως τοῦ προσβαλλομένου· πῶς δὲ θὰ τι-
μωρεῖται ὁ φερόμενος ὀπωσθήποτε ἀνευλαβῶς πρὸς
τὴν θέσιν καὶ τὴν ἀξιοπρέπειαν ἐνδὸς ἀνθρώπου πρὸ
τοῦ πλήθους τῆς αἰθούσης ἢ τοῦ περιπάτου;

Ἐν Ἀγγλίᾳ, ὡς ἀνεγίνωσκα κάπου τελευταίως,
ὑπάρχει τὸ ἔθιμον τῆς εἰκονικῆς ἐξορίας, καθ' ἣν ὁ
πταίστης ἐπὶ τινὰ καιρὸν, ἀναλόγως τοῦ πταίσματός
του, θεωρεῖται ἐξ ἀποβάσεως ὑφ' ὄλῳν του τῶν φί-
λων καὶ τῶν γνωρίμων ὡς ἄπῳν, πρᾶγμα τὸ ὅποιον,
προχωροῦν πολλᾶκις καὶ μέχρις αὐτῶν τῶν ὑπηρε-
τῶν τῆς Λέσχης, ἐξαναγκάζει τὸν εὐπατριδὴν νὰ πο-
μωθῇ ὡς ἐξόριστος ἀληθῆς, μέχρις οὗ ἐκτίσῃ τὴν
ποινήν του. Δυστυχῶς ἡ χώρα μας ἢ τόσον εὐήλιος,
καὶ ὁ χαρακτήρ μας ὁ τόσον θερμὸς δὲν θὰ ἐπέτρεπε
τὴν ἀπομίμησιν τοιούτων ἐθίμων. Ἀλλὰ νομίζω ὅτι
ἢ διὰ τὰ μικρὰ ἀδικήματα καταφυγὴ εἰς τὸ δικαστή-
ριον, ὅπως κάμνουσι ἄλλοι ἀληθῶς πολιτισμένοι, οἱ
νόμοι τῶν ὁποίων ὀρίζουσι ποινὰς καὶ διὰ τὸ ἐλά-

χιστον ἀδικήμα, θὰ ἦτο καὶ δι' ἡμᾶς ἡ καλιτέρα
ἱκανοποίησις. Βεβαίως ἡ ἐπιβολὴ ἐνδὸς προστίμου ἢ
ὀλιγοήμερου κρατήσεως ἐλαχίστην παρέχει ἱκανο-
ποίησιν, οὐσιαστικὴν ἱκανοποίησιν, εἰς τὸν ῥαπισθέν-
τα φερ' εἰπεῖν δημοσίᾳ ἢ γενόμενον θῆμα εἰρωνείας
δικτικῆς. Ἀλλὰ μήπως ἡ ἀνταλλαγὴ μιᾶς ἀκιν-
δύου καὶ ἀσφαίρου βολῆς καὶ ἡ κατόπιν τυπικὴ θλί-
ψις τῆς χειρὸς καὶ ψυχρὰ συμφιλίωσις, ἐνέχει ἱκα-
νοποίησιν κατ' οὐσίαν ἀνωτέραν, ἢ ἄλλως, μήπως εἶνε
δικαία ἢ σοβαρὰ πληγὴ καὶ πολλᾶκις ὁ θάνατος, τὸν
ὅποιον κινδυνεύει νὰ δεχθῇ ἐνίοτε καὶ ὁ προσβληθεὶς;
Διότι ἡ μονομαχία εἶνε κάτι, τὸ ὅποιον δὲν ἔχει πάν-
τοτε μέσον ὄρον, οὔτε σταθεροὺς χροματισμοὺς, ἀφ'
οὔ μὲ τὸς ἐλαφροτέρους ὄρους εἰμπορεῖ νὰ ἔχῃ τὸ
βαρύτερον ἀποτελεσμα. Καὶ ἂν ἡ ἱκανοποίησις, τὴν
ὁποίαν θὰ δώσῃ, δὲν εἶνε σκληρὰ καὶ ὑπερβολικὴ, θὰ
εἶνε τυπικὴ καὶ γελοία, μόνον ὡς ἐκ τῆς ἰσχύος τοῦ
ἐθίμου σωζομένη. Ὅθεν ἂν ἐπικρατήσῃ νέον ἔθιμον
καὶ τεθῶσιν οἱ κατάλληλοι νόμοι, νομίζω ὅτι ἢ διὰ
τοῦ δικαστηρίου ἱκανοποίησις θὰ εἶνε πολὺ καλιτέρα
καὶ λογιωτέρα.

Ἐφ' ὅσον ἢ εἰς τοῦτο προσφυγὴ διὰ μικροτέρας
προσβολὰς δὲν θεωρεῖται ὑπὸ τῶν πολλῶν ὡς ἀν-
δρικὴ ἱκανοποίησις καὶ ἐφ' ὅσον δὲν λαμβάνονται
μέτρα ἱκανὰ νὰ τὴν καταστήσωσι καὶ ἐν τῇ κοινωνίᾳ
μας τοιαύτην, νομίζω ὅτι ἢ ἐν τῇ στιγμῇ τῆς ἐκ τῆς
προσβολῆς πρώτης παραφορᾶς καταφυγὴ εἰς ἄμεσον
καὶ ἀσπλον χειροδικίαν, εἶνε τι βάνασον ἴσως, ἀλλ'
ἀσυγκρίτως μᾶλλον φυσικὸν καὶ ἠτιολογημένον μιᾶς
γελοίας ἢ κινδυνώδους καὶ ἀνηθίου μονομαχίας.
Ἄν ἢ προσβολὴ εἶνε σοβαρὰ, οἱ τίμοι ἀνθρώποι
θεωροῦσι τὸ ζήτημα λευμένον. Οἱ νόμοι τὴν τιμω-
ροῦσιν ὅπως πρέπει καὶ αἱ αἰθούσαι τῶν δικαστηρίων
εἶνε δι' αὐτὸ τὰ μὲνα πεδία τῆς τιμῆς, ὅπου συναν-
τᾶται τις εὐσχήμως μετ' ἐκεῖνου, παρὰ τοῦ ὁποίου
ζητεῖ ἱκανοποίησιν.

ΑΝΤΙΛΑΛΟΣ

ΞΕΝΟΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΕΣ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ

ΓΟΥΛΙΕΛΜΟΣ ΔΑΙΡΠΦΕΛΔ'

(WILHELM DÖRPFELD)

Εὐθύς κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος, τὸ 1882, πα-
ρουσιάσθη ὡς θαρραλέος αὐθις μαχητῆς ἐναντίον
παρὰ πᾶσιν ἰσχυροῦσῶν γνωμῶν ἐπὶ ζητημάτων ἀρ-
χαιολογικῶν καὶ φιλολογικῶν σπουδαιωτάτων. Αἱ
συμβολαὶ αὐτοῦ εἰς τὴν μετρολογίαν τῶν ἀρχαίων,
ἀντικείμενον πολλῶν πραγματειῶν δημοσιευθεισῶν
ἔκτοτε εἰς τὰς Ἀνακοινώσεις (Mittheilungen)
τῆς σχολῆς, ἐχαρακτηρίσθησαν ὡς μέγα τόλ-
μημα ἐναντίον τῆς ἀνυπερβλήτου ἐπιστημοσύνης
ἐξόχων ἀνδρῶν (Θεοδώρου Μόμμσεν, Lepsius,
Hultsch), μολονότι δὲ εἰς τινὰ ὑπεχώρησε βρα-
δύτερον ὁ ἡμέτερος ἀρχαιολόγος, ἐν τῇ τελευταίᾳ
ὁμῶς αὐτοῦ πέρυσι δημοσιευθείσῃ πραγματείᾳ
(Mittheilungen XV) ἔλυσεν ὀριστικῶς τὸ πο-

λύπλοκον ζήτημα διὰ τῶν ἐπὶ τόπου πάλιν καταμετρήσεων καὶ τῆς ὀξυδερκοῦς μελέτης τῶν ἀρχαίων συγγραφέων καὶ τῶν ἐπιγραφῶν. Ἡ σύγκρισις ἤ μέχρι πρὸ μικροῦ ἐπικρατοῦσα περὶ τῶν μέτρων τῶν ἀρχαίων τῶν ὑπὸ τῶν ἀρχιτεκτόνων εἰς τὰ ἀριστουργήματα αὐτῶν ἐφαρμοσθέντων καὶ τῶν ὑπὸ τῶν συγγραφέων ἀπὸ τοῦ Ἡροδότου καὶ μέχρι τοῦ Ἐρατοσθένους καὶ Πολυβίου καὶ τῶν Ῥωμαίων συγγραφέων ἀναφερομένων ἐξέλιπε πλέον. Βοηθούμενος ὁ Δαϊρπφελδ ὑπὸ ἐπιγραφῆς τινος, ἧτις εἶνε τὸ ἐπίσημον ἔγγραφο ἐπιτροπείας διορισθείσης τὸ 408]7 πρὸς συντέλειαν τοῦ ἀτελειώτου μείναντος Ἐρεχθείου, ὅπου ἀκριβῶς κατὰ τὰ μέτρα ὀρίζονται οἱ σωζόμενοι εὐτυχῶς λίθοι τοῦ κτιρίου, ὤρισεν τὸν ἀρχαίον πόδα ὡς ἰσοῦμενον πρὸς 0,328 τοῦ μέτρου, ἧτοι 33 περίπου ἑκατοστὰ αὐτοῦ. Οὗτος εἶνε ὁ Αἰγυπτιακὸς ἢ κοινὸς Ἑλληνικὸς ποῦς, καθ' ὃν πάντα τὰ ἀρχαία κτίρια ἐκτίσθησαν. Πέντε τοιοῦτοι πόδες ἀποτελοῦσι τὸ διπλοῦν βῆμα, 100 δὲ τοιαῦτα ἧτοι 500 πόδες ἀποτελοῦσι τὸ στάδιον, ἐξισούμενον πρὸς 164 μέτρα. Τοῦτο εἶνε τὸ στάδιον, καθ' ὃ ὁ Ἡρόδοτος, ὁ Ξενοφῶν, ὁ Θουκυδίδης μετροῦσι τὰς ἀποστάσεις. Μόνον τὸ Ὀλυμπιακὸν εἶχεν 600 πόδας (κατὰ τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας), 625 δὲ τὸ Ἰταλικόν, ἐξισούμενον πρὸς $\frac{1}{8}$ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ μιλίου ἴσον πρὸς 5000 ἑλληνικοὺς πόδας. Ἡ ὄργυια τοῦ Ἡροδότου εἶνε 5 ποδῶν ἧτοι 1,64 μέτρον, ἔχει ἐπομένως τὸ μῆκος οὐχὶ τῶν βραχυίνων τεταμένων, ἀλλὰ τῶν ποδῶν (παρὰ τὸ ὀρέγειν) ἧτοι εἶνε μέτρον ὁδοιπορικόν, ὡς καὶ τὸ Ῥωμαϊκὸν passus (ἐκ τοῦ pandere). Τὸ ἀπλοῦν ἀραῖον βῆμα ἦτο ἴσον πρὸς 0,82 τοῦ μέτρου, ἐνῶ τὸ Ῥωμαϊκόν ἴσοῦτο πρὸς 0,74, τὸ δὲ πολεμαϊκόν πρὸς 0,87. Ὡστε τὸ ἑλληνικόν βῆμα ἴσοῦτο πρὸς τὸ ἐν τῷ γερμανικῷ στρατῷ κανονισθὲν στρατιωτικόν βῆμα πρὸς 0,80 τοῦ μέτρου. Τὸ στάδιον ἀνεπύχθη οὕτω δεκαδικῶς ἐκ τοῦ διπλοῦ βήματος, ἐπομένως ἐκ τοῦ ποδός, ὡς καὶ τὸ Ῥωμαϊκόν μίλιον. Εἰς τὸ ἑλληνοϊταλικόν λοιπὸν τοῦτο σύστημα 100 διπλὰ βήματα ἀπετέλουν 1 στάδιον, 10 δὲ στάδια ἧτοι 1000 διπλὰ βήματα 1 μίλιον. Τὰ μέτρα χωρητικότητος καὶ τὰ σταθμὰ παρήχθησαν ἐν Ἑλλάδι ὁμοίως ἐκ τοῦ ποδός, διὰ τὴν χωρητικότητα μὲν ὁ κύβος τοῦ πρὸς 0,328 μ. ἴσου ποδός, διὰ τὰ σταθμὰ δὲ τὸ βάρος τοῦ ὕδατος τοῦ κύβου τούτου ἧτοι τὸ τάλαντον = 35, 3 γιλιόγραμμα. Μόνον ἐπὶ τῶν αὐτοκρατόρων ἐν Ἑλλάδι ἴσχυσεν ὁ = πρὸς 0,296 τοῦ μέτρου ποῦς, τὸ ἐκ 600 ποδῶν στάδιον = 178 μέτρα. Ἐπειδὴ ὁμως οἱ Ῥωμαῖοι τὸ στάδιον δὲν ἠδύναντο νὰ εἰσαγάγωσιν εἰς τὸ σύστημα τῶν ἰδικῶν τῶν ὁδοιπορικῶν μέτρων, διότι $8\frac{1}{3}$ τοιοῦτων σταδίων ἀπετέλουν τὸ ἐκ 5000 ποδῶν μίλιον, ἠξήθησαν αὐτὸ κατὰ 25 πόδας καὶ ἐσηματίσθησαν οὕτω στάδιον ἐκ πο-

δῶν 625 = 185 μέτρων ἧτοι ἀκριβῶς τὸ $\frac{1}{8}$ τοῦ μιλίου. Κατὰ τοῦτο δὲ τὸ στάδιον ἀριθμοῦσι πάντες οἱ Ῥωμαῖοι συγγραφεῖς. Ὁ Πολύβιος μεταχειρίζεται τὸ ἑλληνοῤωμαϊκὸν τῶν 178 μέτρων (ποῦς = 0,296 μ., στάδιον = 600 πόδας). — Μόνον τὸ νόμισμα ἐν Ἀθήναις ἐκανονίσθη κατὰ τὸν Σολῶνειον πόδα = πρὸς 0,295 τοῦ μέτρου, κατὰ τὸ βάρος δηλονότι τοῦ ὕδατος τοῦ κύβου αὐτοῦ καὶ ἡ ἀττικὴ δραχμὴ ἐξισώθη οὕτως πρὸς 4,26 γραμμάρια. — Ὁ πῆχυς παρ' Ἡροδότῳ ἴσοῦται πρὸς 0,492 τοῦ μέτρου καὶ κατὰ τοῦτον μετρεῖ τὴν γυναῖκα, ἧτις ὡς Ἀθηναῖα ὠδήγησε τὸν Πεισίστρατον εἰς τὴν πόλιν τῆς, ὑψηλὴ 4 πήχεις πλὴν 10 δακτύλων, ἧτοι 1,91 μ. (Ἡρόδ. I 60).

Κατὰ πᾶν ἔτος προστίθενται οὕτως νέαι ἀνακαλύψεις, ἀνατρέπουσαι παλαιὰς δοξασίας ἐρριζωμένας εἰς τὴν γηραιάν καὶ δύστροπον πολλὰκις φιλολογίαν ἢ τὴν νεωτέραν ἀδελφὴν αὐτῆς ἀρχαιολογίαν. Ὁ Δαϊρπφελδ ἐργάζεται κατὰ τὰ ἔτη ταῦτα καὶ ὡς ἀρχιτέκτων τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιολογικῆς ἐταιρείας καὶ τὰ ἐτήσια πρακτικὰ αὐτῆς δεικνύουσι τὴν σπουδαιότητα τῆς συνεργασίας αὐτοῦ ἐπὶ τῶν ὠραίων σχεδιογραφημάτων τῶν ἐν Ἀκροπόλει, Ἐλευσίनि, Ἐπιδαύρῳ ἀνασκαφέντων ἀρχαίων κτιρίων, ὧν ἄνευ ταῦτα θὰ ἦσαν ἄτακτα, ἀνεξήγητα τὸ πλεῖστον λείψανα ἐκ τῆς γῆς ἐκχωσθέντων ἐρείπιων. Τὸ 1883 ὀρμώμενος ἐκ τῆς ἐν Πειραιεὶ ἀνευρεθείσης πλείστου λόγου ἀξίας ἐπιγραφῆς περὶ τῆς σκευοθήκης τοῦ Φίλωνος κατήρτισε πλήρες τὸ σχέδιον τοῦ μεγάλου τούτου κτιρίου τοῦ ἀρχαίου ναυστάθμου τῶν Ἀθηναίων ἐν Ζέχ καὶ τοσοῦτον μάλιστα ἐναργῆς καὶ τέλειον, ὥστε, καθὼς ὁ ἴδιος παρατηρεῖ (Mittheilungen VIII σελ. 164), περὶ οὐδενὸς ἀρχαίου οἰκοδομήματος, οὐ λείψανα μέχρι τοῦ νῦν σώζονται, δυνάμεθα τόσον ἀκριβῆ καὶ τελείαν ἰδέαν νὰ σχηματίσωμεν, ὅσον περὶ τῆς σκευοθήκης ταύτης, ἐξ ἧς οὐδὲ λίθον οὐδὲ ἕγγος τι οἰονδήποτε περιέσωσεν ἡμῖν ὁ χρόνος. Τὰ σχεδιογραφήματα αὐτοῦ ἐν τέλει τοῦ εἰρημένου τόμου τῶν «Ἀνακρινώσεων» μαρτυροῦσι τοῦτο. Τὸ δὲ 1884 ἦδη ἐν συνεδίῳ τῆς σχολῆς παρέρχεται ὁ Δαϊρπφελδ μὲ τὴν νέαν αὐτοῦ ἀνατρεπτικὴν καὶ ὅλως ἀνακαινιστικὴν θεωρίαν περὶ τοῦ σχεδίου τοῦ ἀρχαίου θεάτρου. Αὕτη καὶ μόνη ἡ ἀνακάλυψις ἀποτελεῖ στέφανον χρυσῶν δόξης ἀρχαιολογικῆς. Περὶ τῶν μελετῶν αὐτοῦ τούτων ὅσον οὕτω μέλλει νὰ ἐκδοθῇ ὑπὸ τοῦ ἰδίου εἰδικῶν σύγγραμματα, ὅπερ παρασκευάζει νῦν εἰς τὴν δροσερὰν Κηφισίαν. Ἰκανὰ περὶ τούτου διέλαθα συνοψίζων τὰ ἀρχαιολογικὰ μαθήματα τοῦ Δαϊρπφελδ ἐν τῇ Ἐφημερίδι κατὰ τὸν Ὀκτώβριον καὶ Νοέμβριον τοῦ παρελθόντος ἔτους. Προσεχῶς δὲ καὶ ἐν τῇ Ἐστία λεπτομερέστερον περὶ τούτου θὰ γράψω ἐν ἰδιαιτέρῳ ἄρ-

θρω, βασιζόμενος εἰς τὰ σχεδιογραφήματα τοῦ ἡμετέρου ἀρχαιολόγου.

Τὸ 1885 ἀνεγράφησαν αἱ πολυτίμοι πραγματεῖαι αὐτοῦ περὶ τοῦ ἀρχικοῦ σχεδίου τῶν προπυλαίων τῆς Ἀκροπόλεως, τὰ ὅποια ὄχι μόνον ἐν τῇ βορειοανατολικῇ πτέρυγι οὐδέποτε συντελέσθησαν, ἀλλὰ καὶ ἡ ΜΑ καὶ ΜΔ πάντῃ ἄλλως ὑπὸ τοῦ Μνησικλέους καὶ Περικλέους ἐσχεδιάσθησαν, ἢ ὡς κατ' ἀνάγκην κατόπιν, ἕνεκα τῶν διαμαρτυριῶν τοῦ ἱερατείου τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἐσυντομεύθησαν καὶ ἀτελεῖ διὰ παντός ἔμειναν. Ἀλλὰ καὶ ταῦτα μόνον ἐπὶ σχεδιογραφημάτων ἀκριβῶν δύνανται νὰ μελετηθῶσι καὶ κατανοηθῶσιν. Ὁ ἀρχιτέκτων ὅμως ἀρχαιολόγος ἐδημιούργησε καὶ ἐνταῦθα διὰ τῆς φαντασίας ἐξ ἀφανῶν ἰχνῶν ὄχι ἀπλῶς τί ὑπῆρξέ ποτε πράγματι, ἀλλὰ τί κατὰ νοῦν μόνον ἔσχεν ὁ ἐν πνεύματι προπάτωρ τοῦ Μνησικλῆς, καὶ τοῦτο ἐπὶ τοῦ χάρτου ἀκριβῶς διέγραψε.

Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος πλὴν ἄλλων ποικίλων ἐργασιῶν (π. χ. περὶ τοῦ χορηγικοῦ μνημείου τοῦ Νικίου, οὗ λείψανα ἀνεῦρεν ἐν τῇ νῦν εἰσόδῳ τῆς Ἀκροπόλεως) ὤρμησεν εἰς νέαν ἀνακάλυψιν ὁλοκλήρου ναοῦ ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως μεταξὺ τοῦ Παρθενῶνος καὶ τοῦ Ἐρεχθείου, τοῦ ἐν τοῖς θεμελίοις τοῦ Παρθενῶνος πρώην ἀναζητουμένου ἀρχαίου ναοῦ τῆς Πολιάδος! Ὅταν ἐν ὁλόκληρον ἔτος βραδύτερον ὁ γενικός ἔφορος τῶν ἀρχαιοτήτων ὑπὸ τὰς ὁδηγίας τῶν ἀρχιτεκτόνων Καβεράου καὶ Δαϊρπφελδ ἐνήργησεν ἀνασκαφῆς ἐν τῷ χώρῳ ἐκεῖνῳ καὶ τὰ θεμέλια ἀνευρέθησαν τοῦ ζητουμένου ναοῦ, ἐγράφη ὑπὸ τινος ὅτι κατὰ τὰς τότε πρώτον ἐργασίας ἀνευρέθη ὁ ἀρχαῖος ναὸς τῆς Πολιάδος. Ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα προδήλως ἔχει ἄλλως, διότι εἰς τὴν πραγματείαν τὴν περὶ τοῦ ναοῦ τούτου, πρὶν ἔτι ἀνασκαφῆ τις γίνῃ, ἐν ἔτει 1885 δημοσιευθεῖσαν (Mittheilungen X σελ. 275 ἐ.) ὑπάρχουσιν ἐκτεθειμένοι οἱ λόγοι πάντες, οὓς ὁ Δαϊρπφελδ ἀποχωρῶντας ἐνόμισεν, ἵνα πιστοποιήσῃ θεωρητικῶς καὶ ἐκ τῶν προτέρων τὴν ποτε ὑπαρξίν ἐν τῷ χώρῳ τούτῳ τοῦ ἀρχαίου τῆς Ἀθηνᾶς ναοῦ, ὅστις πρὸ τῶν Πεισιστρατιδῶν ἤδη ὑπῆρχεν ἐκεῖ ἀπὸ παλαιῶν χρόνων, ὑπ' αὐτῶν δὲ περικαλλέστερος ἀνηγέρθη καὶ περὶπερος κατεσκευάσθη. Ὁ Δαϊρπφελδ ἐνωρὶς ἤδη ἀνεγνώρισεν, ἐνῶ πάντες ἀκόμη ἐπίστανον ὅτι ὁ Παρθενῶν τοῦ Περικλέους ἐκτίσθη ἐπὶ τῶν θεμελίων τοῦ ὑπὸ τῶν Περσῶν τὸ 480 καὶ 479 πυρποληθέντος ναοῦ, ὅτι μωρὸν εἶνε νὰ ὑποθέσῃ τις ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ἐπὶ πενήτηκοντα ἔτη δὲν εἶχον ναὸν τῆς πολιᾶδος Ἀθηνᾶς ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως! Εὐστόχως παρετήρησεν ὡσαύτως, ὅτι τὸ κρηπίδωμα τοῦ Παρθενῶνος ἐκτίσθη συγχρόνως μετὰ τὸ μεσημβρινὸν τῆς Ἀκροπόλεως τείχος, ὅπερ κατὰ τὴν μαρτυρίαν πάντων τῶν συγγραφέων ἀνήγειρεν ὁ Κίμων.

Τοῦτο ὅμως οὐδόλως συνεπιβάλλετο πρὸς τὰ παραδεγεγμένα ὅτι ὁ ἀρχαιότερος ναὸς ἐνταῦθα ὑρίσταντο πρὸ τῶν Περσικῶν ἡδῆ. Τοιοῦτοτρόπως ἐν ἔτος ἀργότερα ἠδύνατο μετὰ πεποιθήσεως νὰ ὁδηγήσῃ τοὺς ἐργάτας εἰς τὸν μεταξὺ τοῦ Παρθενῶνος ἐκείνου καὶ τοῦ Ἐρεχθείου χώρον καὶ ν' ἀνεύρῃ ἅπαντα τὰ θεμέλια τῶν τοίχων, ἐξ ὧν λαμπρῶς κατήρτισεν αὐθις τὸ διάγραμμα τοῦ ἀρχαιότερου τῆς Παλλάδος ναοῦ. Ἐκτοτε σειρὰ ὅλη ἀγγινουστάτων ἐρευνῶν καὶ ἀνακαλύψεων ἠκολούθησε, καὶ μολοντί ὁ ἐξαφθεῖς ἐκ τούτου ἀγὼν μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῶν φιλολόγων καὶ ἀρχαιολόγων μέχρι σήμερον δὲν ἔπαυσεν ἀκόμη, τὰ λαμπρὰ ὅμως ἀποτελέσματα τῶν ὀξυδερκῶν παρατηρήσεων τοῦ ἀρχιτέκτονος ἀρχαιολόγου πρόκεινται σαφῶς πρὸ τῶν ὀμμάτων πάντων. Ὁ ἀρχαῖος τῆς Πολιάδος ναὸς πυρποληθεὶς ὑπὸ τῶν Περσῶν ἐπεσκευάσθη προχειρῶς μετὰ τὸ 479 ἅμα τῇ ἐπανόδῳ τῶν Ἀθηναίων εἰς τὴν πόλιν. Τὸ σχέδιον ἀνεγέρσεως νέου λαμπροτέρου ναοῦ συνέλαβεν ἴσως ὁ Θεμιστοκλῆς, ἤρχισεν ὅμως πράγματι ὁ Κίμων πραγματοποιῶν. Τότε ἤρχισεν κτιζόμενος ὁ Παρθενῶν, ὃν μετὰ ταῦτα ὁ Περικλῆς συντέλεσεν. Τὰ θεμέλια τοῦ νέου τούτου ναοῦ τὰ πρὸς μεσημβρίαν, ὅπου ἀπὸ βάθους δέκα μέτρων ἔπρεπε νὰ κτισθῶσιν ἐπὶ ἰδάφους πληρωθέντος κατόπιν χώματος, ἀφοῦ δαπανηρότατα πρῶτον ἐργασίαι ἀπητήθησαν, ἐστοίχισαν ἴσως αὐτὴν τὴν δημοτικότητα τοῦ ἐνδόξου Κίμωνος. Ὅταν χαλποὶ καιροὶ ἤλθον διὰ τὰς Ἀθῆνας καὶ ὁ Κίμων ἐξωρίσθη, ἡ ἐργασία ἐσταμάτησε, τὸ ἔτοιμον δὲ μαρμαρίνον ὑλικὸν τῶν κίωνων ἐχρησιμοποιήθη πρὸς οχυρῶσιν τῆς Ἀκροπόλεως (βόρειον τείχος ὑπὸ τὸ Ἐρέχθειον) καὶ μέχρι σήμερον παρέμεινεν ἐκεῖ εἰς τὴν θέσιν του. Ὁ Περικλῆς κατόπιν ἐπανήρχισεν τὸ ἔργον ἐπὶ μεταθεβλημένου κἄπως σχεδίου καὶ τὰ ἐγκαίρια τοῦ μεγάλου ναοῦ ἐγένοντο τὸ 438. Ὁ ἀρχαιότερος ὅμως ναὸς, οὗ μόνον αἱ ἐκ παρῶν κίωνων πτέρυγες εἶχον καθαιρεθῆ, ἀφοῦ ἐχρησίμωσεν οὕτως μέχρι τοῦ ἔτους τούτου ὡς ἄδυτον τῆς Ἀθηνᾶς διετηρήθη καὶ μετὰ ταῦτα ἀνέπαρος. Αὐτὸς εἶχε τὸν ὀπισθόδομον, ἐνῶ ἐφυλάσσετο τὸ ταμεῖον τοῦ Ἀθηναϊκοῦ κράτους. Τὸ 406 ἐνεπρήσθη καὶ αὐθις, πάλιν ὅμως ἐπεσκευάσθη καὶ παρέμεινε μέχρι τοῦλάχιστον τῶν χρόνων τοῦ Παυσανίου. Οἱ εἰδωλολάτραι πρόγονοι ἡμῶν ἔσεβον τὰ παλαιὰ σεμνώματα, ὡς οἱ χριστιανοὶ ἡμεῖς ἐργασίαν τῶν σήμερον τὰ ἡμέτερα. Μετὰ τὴν κτίσιν τῆς Μητροπόλεως οὐδεὶς ἐσχέθη ἐν Ἀθῆναις νὰ καθαιρέσῃ τὸ παρακείμενον περιττὸν ὡς καταστὰν ἐκκλησιδίων. Οὕτως καὶ μετὰ τὴν κτίσιν τοῦ Παρθενῶνος ἠυλαβήθησαν οἱ παλαιοὶ τὸ ἀρχαῖον σεμῶμα τῆς Παλλάδος, ὅπερ ἀνεμίμησεν τὸ κλέος τῶν Ἀθηνῶν, καὶ τὸ διέσωσαν πτωχὸν ἐξωτερικῶς, ἀλλὰ φίλτατον κειμήλιον,

μέχρις οὐ αὐτὴ ἡ Παλλάς ἐγκατέλιπε τὸ σεμνόν τῆς ἔδος διὰ παντός, φυγαδευθεῖσα ὑπὸ νέων θεῶν.

Τὸν κατάλογον τῶν μεγάλων τοῦ Δαίρπφελδ ἐργασιῶν δὲν ἐξήντηλσα. Ἐν Ἑλλάδι διελεύκανεν ἔτι ζητήματα εἰς τὸν ναὸν τῆς Σουινιάδος καὶ τὸν ἐν Κορίνθῳ ἀναφερόμενα· ἔξω τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος ἐξέτεινε τὸν κύκλον τῶν ἐρευνῶν αὐτοῦ εἰς ἀρχαίας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας πόλεις. Ἐν Ἐρετρίχῃ, ἐν Ὄρωπῳ, ἐν τῷ ἱερῷ τῶν Καθεϊρων παρὰ τὰς Θήβας, ἐν Τανάγρα, ἐν Τεγέᾳ εἰργάσθη, εἰς αὐτὸν δὲ ἀνήκει καὶ ὁ τελευταῖος λόγος περὶ τοῦ ἐν Μεγαλοπόλει ὑπὸ τῶν Ἄγγλων ἀνασκαφέντος θεάτρου. Πέρυσιν ἔτι μετὰ τὰς ἀνασκαφὰς τοῦ Πέρορζ διελεύκανε τὸ ζήτημα τοῦ Ὀλυμπίου καὶ ἀπέδειξεν ὅτι, ἐνῶ οἱ δεκάστυλοι ναοὶ ἄνωθεν ἐδέχοντο ἐκ τῆς ἀνοικτῆς ὀροφῆς τὸ φῶς, διότι οὗτοι ἦσαν ὑπαιθρα ἱερὰ μᾶλλον παρὰ ναοί, ὁ ὀκτάστυλος τοῦ Ὀλυμπίου πρὸ τοῦ Ἀδριανοῦ τούλάχιστον ἦτο ὡσαύτως ὑπαιθρος, τοῦτέστιν ἄνωθεν τὸ φῶς ἐκ τῆς ἀνοικτῆς ὀροφῆς ἐδέχετο. Ἀλλὰ καὶ οὗτος πιθανῶς, ἀφοῦ προσέλαβε τὸ μέγα χρυσελεφάντινον τοῦ Διὸς ἀγαλμα, μετεβλήθη κατὰ τὸ σχεδῖον, παύσας ὦν ὑπαιθρος. Ὁ Παρθενῶν ὁμοῦ καὶ πάντες οἱ τοιοῦτοι ναοὶ, ἑλληνικοὶ καὶ ῥωμαϊκοί, εἶχον κλειστὴν τὴν ὀροφήν, τὸ φῶς δὲ ἐδέχοντο μόνον ἐκ τῆς πρὸς ἀνατολὰς εἰσόδου αὐτῶν. Ἡ πρόσφατος ἐργασία τοῦ Δαίρπφελδ εἶνε ἢ περὶ τὴν Ἐννεάκρουνον ἀνασκαφὴν, τὸ περὶ τῆς ζήτημα θεωρητικῶς εἶνε λελυμένον πρὸ πολλοῦ ὑπ' αὐτοῦ. Καλλιρρόη τις πηγὴ ὑπῆρχεν ἐκεῖ ὅπου σώζεται καὶ νῦν αὕτη ὑπὸ τὸ Ὀλυμπίειον ἐν τῇ κοίτῃ τοῦ Ἰλισσοῦ. Φυσικῆς πηγῆς, Καλλιρρόη ὡσαύτως τὸ ὄνομα, εἰς ἣν συνήγετο τὸ ὕδωρ ἐκ τῶν ἐν τῷ βράχῳ τῆς Πνυκὸς ὑπονόμων ὑπῆρχε πρὸ τῶν Πεισιστρατιδῶν ἐντὸς τῆς πόλεως ἐγγύς τῆς ἀγορᾶς μετὰ τῆς Πνυκὸς καὶ τῆς δυτικῆς πρὸς τὴν ὁδὸν πιπτούσης κλιτύος τοῦ Ἀρείου πάγου. Ἐκεῖσε διωχέτευσαν οἱ φιλοπόλιδες τύραννοι τῶν Ἀθηνῶν ὕδωρ ἄφθονον μακρόθεν διὰ τοῦ σωζομένου ἔτι ὑδραγωγείου καὶ ἐκόσμησαν τὴν περίφημον Ἐννεάκρουνον εἰς τὸν τόπον τῆς πτωχῆς ἐνταῦθα Καλλιρρόης. Αἱ ἀνασκαφαὶ ἐβεβαίωσαν κατὰ μέγα μέρος τὰς εἰκασίας τοῦ ἀρχαιολόγου καὶ πλήρης ἐπιτυχία προσγελάει καὶ ἐνταῦθα βεβαίως τὸν εὐτυχῆ ἐρευνητὴν. Τὸν Σεπτέμβριον θὰ ἐξακολουθήσῃ ἐντολῇ τῆς Κυρίας Σοφίας Σηλίμαν τὰς ἐν Τρωάδι ἀνασκαφὰς, κατὰ Νοέμβριον δὲ ἐπανερχόμενος ἐκεῖθεν θὰ σκάψῃ αὖθις παρὰ τὴν Ἐννεάκρουνον καὶ τὴν ἀρχαίαν ἀγορὰν.

Οἱ μεγάλοι ἄνδρες ἀναμφιβόλως γεννῶνται τοιοῦτοι· ἀλλ' ἔκτακτα ἀποτελέσματα ἐπιτυγχάνουσι καὶ ἄλλοι, ὅσοι δεξιὰν τὴν φύσιν ἔχοντες, φιλόπονοι ἄκρως εἶνε ἄμα καὶ εὐσυνείδητοι. Τὰ

προσόντα δὲ ταῦτα διακρίνουσι· μικροὺς καὶ μεγάλους ἐκ τῶν ξένων ἐπιστημόνων, οἵτινες μετὰ τῶν ἡμῶν ἔρχονται· νὰ κάμωσι τὴν τύχην των — ὄχι τὴν ὑλικὴν, ἀλλὰ τὴν ἐπιστημονικὴν.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΩΤΗΡΙΑΔΗΣ

ΚΟΡΑΙ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ¹

ΜΥΘΙΣΤΟΡΙΑ HANNAH LYNCH

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄.

Ὁ βαρῶνος Χοενφῆλς ἐκφράζει τὴν γνῶμην του.

Τὴν νύκτα ἐκείνην ὁ Ροδόλφος δὲν ἐκοιμήθη. Διήλθεν ὥρας πολλὰς περιπατῶν ἄνω κάτω εἰς τὸν κοιτῶνά του, ὑπὸ τὸ κράτος νευρικῆς ταραχῆς, τὴν ὁποίαν δὲν ἤξευρεν ὁ ἴδιος εἰς τί ν' ἀποδώσῃ. Ἡσθάνετο ἐνδόμυχον ἀγανάκτησιν κατὰ τοῦ κόσμου, κατὰ τῆς ζωῆς, κατὰ τοῦ ἑαυτοῦ του, ἠσθάνετο προπάντων ἀόριστον ἀλλὰ σφοδρὰν ὀργὴν κατὰ τοῦ Ἀγγυροπούλου καὶ λύπην ἄμετρον διὰ τὴν Φωτεινὴν. Ἐκείνη, τῆς ὁποίας ἡ ψυχὴ ἐξεχειλίξεν ἀπὸ τὰ δάκτυλά της, τῷ ἐφαίνετο διὰ μέσου νέφους ζοφεροῦ ὡς ἄγγελος πεπτωκὸς καὶ μολυνθείς. Ἐκάθητο περίλυπος, βλέπων διὰ τοῦ ἀνοικτοῦ παραθύρου τὸ κατάρφωτον ἄνω στερέωμα καὶ ἠπόρει καθ' ἑαυτὸν πῶς τοῦτο συνέβη, διατί, καὶ ἂν ἦτο δυνατὸν νὰ τὴν ἐπαναφέρῃ τις εἰς τὴν εὐώδη ὁδὸν τῆς γυναικειᾶς σεμνότητος, ἀπὸ τὴν ὁποίαν τόσοσιν παραδόξως παρεστράτισεν.

Ἀλλὰ διατί τόσοσιν νὰ λυπῆται περιπαθῶς διὰ τὴν Φωτεινὴν; Τί πρὸς αὐτὸν ἐὰν ἐπροκάλει ἐκείνη τὴν κακολογίαν καὶ ἠρέσκετο εἰς σχέσεις καὶ τρόπους ἀπρεπεῖς; Τί ἐὰν ἐπεδεικνυε δημοσίᾳ ἐξείς ἀναρμόστους καὶ ἐγένετο ὀχληρὰ ἢ ἐπαχθὴς εἰς ὅσους τὴν ἐπλησίαζον; Ἡ κοινωνικὴ του θέσις τὸν ἀπήλλαττε πάσης εὐθύνης ἢ σκέψεως περὶ Φωτεινῆς, ἢ δὲ ἀνατροφὴ του ἀποκαθίστα ἀδύνατον πᾶσαν οἰανδήποτε σχέσιν πρὸς αὐτήν. Ταῦτα πάντα τὰ ἐγνώριζε, καὶ ὁμοῦ ἐκυριεύετο ὑπὸ θλίψεως καὶ ἀδημονίας. Ἐτήκετο βλέπων ταπεινούμενον τὸ ἰδεῶδες ὕψος, ὅπου ἡ ψυχὴ του ἀνεβίβαζε τὴν καλλιτέχνιδά τὴν ἔχουσαν ἐκ φύσεως τὴν σφραγίδα τῆς εὐγενείας, — δὲν ἠδύνατο νὰ παρίσταται μάρτυς ἀπαθῆς τῆς ἐκθρονίσεως τοῦ εἰδώλου του. Διότι ἡ Φωτεινὴ ἦτο τὸ εἶδωλόν του προτοῦ ἔτι τὴν γνωρίσῃ ἐκ τοῦ πλησίον. Πολλαχόθεν εἶχεν ἀκούσει τὴν φήμην της, καὶ οὐδεὶς ποτε ἐνώπιόν του ἀνέφερε τι ἐναντίον τοῦ χαρακτῆρος ἢ τῆς ὑπολήψεώς της. Εἶχεν ἀκούσει τὸν Liszt ὁμιλοῦντα μετ' ἐνθουσιασμοῦ περὶ τῆς ἀξίας της. Εἶχον ὅλοι συνωμῶσαι διὰ νὰ μὴ μᾶθη τὴν ἀλήθειαν, διὰ νὰ ἐξακο-